

ПСИХОЛОГІЯ РЕСЕНТИМЕНТУ УКРАЇНЦІВ

Андрій Маслюк¹, Ірина Євченко²

¹ Доктор психологічних наук, доцент, заступник начальника відділу науково-методичного супроводження психологічної підготовки суддів Національної школи суддів України, м. Київ (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3204-5954>

² Кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Державного торговельно-економічного університету, м. Київ (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0530-9969>

UDC: 159.9.01

АНОТАЦІЯ

Розбудова України потребуватиме нової психології переможця. Шлях внутрішньої роботи над власними психологічними проблемами народу є важким і болісним, але це єдиний варіант до оновлення. Акцент зроблено саме на негативних психологічних характеристиках українського народу: індивідуалізм; не підпорядкування; заздрість; не солідарність; аполітичність; перевага власних інтересів над загальними; емоційність; критиканство, споживацька психологія та ін.

Аналіз Д. Віконської розкриває глибинні основи сутності психіки українського народу. Індивідуалізм, анархічні тенденції сформувалися під впливом неозорих просторів степу і є компенсацією за тривале поневолення іншими народами. Влада сприймається українцями з недовірою, як щось вороже й загрозове, оскільки селянин завжди зазнавав утисків від пана. Матеріалізм селянського життя, залежність від природи й власної праці породили аполітичність, прагнення жити своїм життям й байдужість до спільних дій. Лише конструктивна критика буде запорукою подолання в психології українців ресентименту, що заважає консолідації й реалізації ідеї відродження України і входження її до європейської родини.

Ключові слова: індивідуалізм, особистість, психіка, психологія українського народу, комплекс меншовартості, ресентимент.

Постановка проблеми. Сьогодні цілісність та існування України знаходиться під пекельною загрозою. Загрозою, яка століттями знищувала українську землю. І маємо шанс, нарешті, перемогти московську орду, нечисть, що паплюжить землю і людей, плюндрує міжнародні правила і канони, возвеличує надумані міфи про свою винятковість і нав'язує вільному світу свою огидну неволю. Битва за світ у руках українського народу. І маємо тримати удар. І об'єдналися українці і весь цивілізований світ в єдину непохитну силу, що знищує орду. Віримо в перемогу, однак після неї варто буде ще більше працювати й відбудовувати. І ось на цьому етапі відбудови й проявиться «у всій красі» ресентимент українського народу про які говорила Д. Віконська. Попереду багато виснажливої роботи по відбудову-

ві України не тільки зовнішній, а й внутрішній. І внутрішня відбудова, на наш погляд, є значно важливішою.

Життєвий шлях складний і непередбачуваний у своїй простоті через сплетіння протиріч, що оточують людину. Кожен має зробити власний вибір боротися й піднятися або плисти за течією й опуститися. Це стосується й держави. Не існує ідеального суспільства, є спільні правила у вигляді законів, які допомагають зробити життя багатьох комфортним. Від кожного з нас залежить, якою Україна буде завтра. Ми можемо звинувачувати кого завгодно у своїх невдачах або ж звернутися до аналізу власних помилок. Другий шлях є продуктивним і перспективним.

Що дає нам сили тримати стрій і нищити ворога, який переважає нас в чотири рази чисельністю та

Address for correspondence, e-mail: editpsychas@gmail.com
Copyright: © *Andrii Masliuk, Iryna Yevchenko*

This is an Open Access journal, all articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0) License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material, provided the original work is properly cited and states its license.

десятки разів озброєнням? Віра, звитяга, надлюдська сила до свободи, рідна земля і нескорений дух минулих і прийдешніх поколінь.

Ми вміємо воювати на полі бою. І на час битви забуваємо всі ті негаразди, конфлікти, що існують в політичному житті українців. Але не все так просто й однозначно в мирному житті. Спробуємо розібратися в ресентименті психіки українців. Що нам шкодить? Що не дає розвиватися як окремії особистості, так і народу зокрема? На що варто звернути увагу, бо після перемоги важкі часи відбудови України? Ресентимент надто небезпечний в політичній площині українського народу. Коли хворобливі уявлення про свою меншовартість не дають побудувати українським керівникам виважену й державницьку політику. Дуже важливо розуміти, що московська орда завжди використовувала комплекси українців для просування своїх цілей. Наприклад, у 1917 році радянських агітаторів, які мали їхати в Україну, вчили враховувати той факт, що українці на час небезпеки гуртуються й грізні як води Дніпра, а після битви розслабляються й їх можна брати *«голими руками»*. Ми прагнемо краще пізнати себе, свої недоліки, щоб розбудувати оновлену Україну з врахуванням помилок. Крок за кроком, клопіткою та наполегливою працею зможемо поступово наблизитися до ідеалу – психології вільних, відповідальних та незалежних українців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Психологи завжди звертали свій науковий інтерес до проблеми психології українського народу (І. Данилюк, В. Москалець, Л. Орбан-Лембрик, А. Фурман тощо). І. Данилюк окреслює шляхи розвитку та становлення етнічної психології (Данилюк, 2010); В. Москалець аналізує питання українського індивідуалізму та його вплив на державотворчі процеси (Москалець, 1992); А. Фурман вивчає проблему української ментальності (Фурман, 2002) та ін.

Важливий також науковий психологічний, педагогічний та філософський доробок вчених української діаспори минулого століття (Г. Ващенко, М. Костомарова, О. Кульчицького, І. Мірчука, Б. Цимбалістого, Д. Чижевського, В. Яніва, Я. Яреми та ін.).

В свою чергу, прагнемо акцентувати дослідницьку увагу на баченні психіки українського народу

крізь призму ресентименту Д. Віконської. Нам видається, що оригінальні думки автора щодо «бідного й нещасного українця» заслуговують на увагу.

Виділення невирішених раніше частин проблеми. Для розкриття проблеми необхідно з'ясувати психологічні особливості українського народу в роботах Д. Віконської та зробити узагальнення її поглядів.

Мета публікації – здійснити теоретичний аналіз ресентименту в психології українського народу в доробку Д. Віконської.

Виклад основного матеріалу. Для того, щоб зрозуміти творчість вченого, необхідно хоча б декількома ескізами змалювати його життєвий шлях. Це дасть можливість досліднику й читачу значно глибше зануритися в надбання автора.

Біографічний нарис. Перед нами постать непересічна й цікава. Хоча б тим, що як єдина спадкоємниця пішла проти волі батька – великого землевласника і впливового політика, голови «Просвіти», мецената Володислава Федоровича (1845–1917). Й таких «життєвих вибриків» у житті Д. Віконської достатньо.

В Українській малій енциклопедії Є. Онацького зазначається: «Федорович Іванна, Ліна, замуж. Малицька (1893–1945) – донька Володислава. Письменниця: псевдонім Дарія Віконська» (Онацький, 1967 : 1978).

Суха, коротка, стисла інформація констатує факт буття, але не дає розуміння самої особистості. За роками життя приховується людина зі своїм складним внутрішнім світом переживань, перемог і поразок. Звернімося до аналізу життєвого шляху Д. Віконської.

І. Франко, маючи скрутні матеріальні обставини, взявся до роботи за 500 злотих над життєписом І. Федоровича (1811–1870) – поміщика, громадського діяча та публіциста. Пропозицію роботи І. Франко отримав від Володислава Федоровича у 1883 році, який прагнув зберегти пам'ять про батька. Працюючи над матеріалами особистого архіву І. Федоровича з філософії, соціології та ін. І. Франко зазначає: «Родина Федоровичів, герба Огінець, належить до найдавніших шляхетських родів в нашій країні. Виводить вона своє походження від руських князів чернігівських, котрі опісля сиділи на дільницях Козельськ і Путивль. Коли Козельщина підпала під владу князів московських, тамошня

княжа родина перенеслася на Литву, де розродилася в кілька галузей, з котрих деякі і донині носять титул князів» (Франко, 1985 : 14).

Історико-біографічний нарис І. Франка дає уявлення про поважність генеалогічного дерева роду Федоровичів від чернігівських князів до високих полковницьких посад за часів Б. Хмельницького й до останнього нащадка роду В. Федоровича.

Народилася майбутня письменниця Федорович Іванна-Кароліна (псевдоніми Д. Віконська та І. Федоренко) 17 лютого 1893 року у столиці Австро-Угорської імперії – Відні. Батько Володислав Федорович – меценат, землевласник, громадсько-політичний діяч, який досить часто відвідував Відень задля вирішення справ та розваг. Мати – віденська актриса, яка відмовилася від доньки, коли та була ще немовлям.

Перше, на що звертаєш увагу, то це на відсутність материнської уваги до новонародженої доньки. Отже, гіпотетично, можемо припустити, що через відсутність материнської любові у Іванни-Кароліни не була сформована довіра до світу (психоаналітики першими звернули увагу на негативні наслідки дитячої депривації у материнській любові). Незадоволена дитяча потреба у любові Д. Віконської буде компенсуватися різними захисними механізмами вже в дорослому віці.

Батько опікується донькою, Іванна-Кароліна навчається у кращих навчальних закладах Франції, Німеччини, зокрема й у аристократичному пансіонаті для дівчат у Великій Британії. Однак у 1914 році розпочинається Перша світова війна й Іванна-Кароліна повертається до родового маєтку батька в с. Вікно, що на Тернопільщині.

Вишукана молода панянка, яку батько постійно брав з собою у подорожі Європою, Єгиптом та ін. країнами, вільно володіла лише іноземними мовами. В. Федорович для вивчення донькою української мови запрошує вчителя Тернопільської гімназії М. Малицького, який походив з простої селянської сім'ї. Між молодими людьми запалюється кохання, якому не може завадити навіть весільний батько. Ю. Славчук та Д. Дергак у збірнику «Шляхами золотого Поділля» описують наступне: «Молоді вирішили побратися. Батько спротивився їхньому подружжю, але дочка була інших поглядів і не скорилася. У 1916 р. Кароліна й Микола взя-

ли шлюб у Середній церкві в Тернополі. Розлучений батько виїхав до Петербурга, де в 1917 р. помер, записавши весь свій маєток синові свого брата польської національності. Кароліна Малицька випроцесувала для себе тільки село Шляхтинці, і ним Малицькі володіли від 1920 р. до приходу советської влади в 1939 р. (Славчук, Дергак, 1983 : 482).

Отже, донька йде всупереч волі батька, що свідчить про сформовану особистість, яка може відстоювати свою позицію, кордони, попри загальноприйняті традиції. Такої непокори В. Федорович не приймає й позбавляє єдину свою спадкоємницю величезного спадку й відписує його племіннику.

Чоловік Д. Віконської М. Малицький реалізував себе не тільки як активний громадський діяч, а й успішний господар. Родина Малицьких не мала власних дітей і свою любов втілювала в добрих справах: підтримці селянських дітей, навчанні селян раціонально вести господарство, проведенні культурно-освітньої роботи серед жителів села; медичній допомозі селянам; побудові Народного дому, під який М. Малицький подарував землю громаді.

Чоловік всіляко намагається підтримувати дружину й для її творчих потреб відбудовує невеликий палац (великий палац був знищений), що зазнав руйнації під час Першої світової війни.

Невеличка бібліотека, твори мистецтва, що збереглися, позитивно впливають на творчість Д. Віконської. Свого часу письменниця часто відвідувала бурхливі культурно-політичні осередки життя – Відень, Париж, а оселившись у селі зазначить: «На селі завмирає життя, коли завмирає природа. Всі живуть тихо, обмежуються до кінцевих денних занять та обов'язків. Тільки по містах, не дивлячись на природу, штучне життя якраз розгориться – театри, трансакції, кав'ярні, різне, одно приємне, друге прикре, але все далеке від природи. Моя спальня до сходу і щорана я дивлюся на величавий образ небесного красивду. Що найкраще – не купити грішми» (Листи Малицьких : 127).

Сільська тиша і спокій дають наснагу до творчості, яка виявляється в оригінальних думках, поглядах на життя. Літературні критики будуть дивуватися тому, що митець з села відчуває світові мистецькі тенденції.

В одному з листів Д. Віконська вказує на те що,

перебуваючи в санаторії м. Грефенберг (Німеччина), головний лікар порадив їй почитати З. Фрейда, психоаналіз якого активно застосовували під час лікування хворих. Цікавою є методологія читання Д. Віконською праці «Вступ до психоаналізу» З. Фрейда. Дарія не просто читає, а занотовує й передбачає висновки автора: «Опісля я далі читала і знову стрічала речення в якому Freud [Фройд. – І. Н.] точно моїми словами з'ясує головне завдання своєї методи. Це ж був доказ, що я розуміла правильно все прочитане» (Кришталович, 2007 : 344).

Це свідчить про глибоку особистість, яка прагне зануритися в новітні розробки в різних сферах: від літератури, поезії, до психології й політики. Д. Віконська активно працює, висловлюючи в своїх творах оригінальні думки, живе щасливим сімейним життям до того часу, доки в 1939 році на Тернопільщину не прийшла радянська влада.

Будь-які намагання вмовити чоловіка тікати до Відня не вдавалися. Найбільше М. Малицького не відпускала рідна земля, яку дуже любив. Він був переконаний, що нічого поганого в любові до України немає й своєю діяльністю нікому не нашкодив. Але по-іншому діяла радянська репресивна система. Чоловіка Миколу Д. Віконська бачитиме востаннє під час його арешту в 1939 році. Надалі Відень, Львів, смерть матері і знову Відень.

Є. Маланюк, друг сім'ї, згадує про зустріч у Відні: «Пані Ліна була в чорному футрі, яке якби підкреслювало нашу спільну й загальну жалобу. Її запали очі, все ж, горіли заглибленим чорним жаром, а стягнуте, кольору слонової кости – обличчя, могло б служити маляреві темою для ікони мучениці. Але в її словах була міцність і непохитність віри («Микола, напевно, живий, він повернеться і ми ще зустрінемося, хоч би й не в Шляхтинцях»))» (Маланюк, 1966 : 391). Д. Віконська не втрачала надію на зустріч з чоловіком, якого палко кохала, але обставини страшної, гнітючої реальності перемагали її ілюзорні мрії. Восени 1945 року у Відень увійшли радянські війська. Д. Віконська знала, що радянські спецслужби знищать її. Під час спроби арешту вона вистригнула з третього поверху будинку: «І от настала хвилинка, коли свідомість блискавично підсумувала все, а крихке й вистраждане тіло бездиханно опи-

нилося на бруці, розбите й окривавлене» (Маланюк, 1966 : 391).

Це вчинок, який гідно б оцінили послідовники стоїцизму в Стародавній Греції. Краще померти й не потрапити у полон до ворога, який все одно тебе сплюндрує і знищить. Худорлява, тендітна постать Д. Віконської й її вчинки (непідкорення батьку щодо весілля, судова боротьба за спадок, матеріальне становище з розкошів у злидні, боротьба за життя й, нарешті, усвідомлене самогубство) свідчать про особистість твердо й непохитну у своїх поглядах і переконаннях.

Творчий доробок Д. Віконської. Творчість Д. Віконської тісно вплетена в мереживо, що його можна визначити як шлях до щасливої України. Шлях невсипущої важкої праці з карколомними поворотами історії, де потрібно не тільки встояти під ударами долі, а й рухатися власним самобутнім шляхом. Авторка вважає, що письменники своєю творчістю мають стати тим маяком, який покаже курс кожному в розбурханому океані життя. В першій половині ХХ століття друковане слово мало більшу вагу і авторитет, ніж сьогодні, в добу суцільної глобальної цифровізації. Стара добра книжка назавжди залишиться не архаїзмом, а класичним здобутком людства. Д. Віконська небезпідставно вважала вплив друкованого слова на людину значним, якщо не вирішальним. Кожен свідомий громадянин, що народився на українській землі, мав змогу читати, розуміти й обирати присвяту: матеріальне чи духовне життя. Від кожного з нас залежить доля національного життя. «Віднайти втрачену гармонію між духом і матерією, знищити розбрат між чинниками, що, ніби суперечні, в дійсності доповнюють та взаємно підтримують себе, і стати величавою синтезою Сходу та Заходу, навізавши до власної світлої традиції і традиції давньої Греції – завдання України» (Віконська, 2016 : 36).

Отже, Україні необхідно пройти шлях важкої внутрішньої роботи, щоб поєднати досить суперечливі частини української зраненої душі і, врешті-решт, дійти до мети – гармонії і балансу.

Д. Віконська вдало вирішує поставлене завдання України в роботі «За силу й перемогу», яка вперше була опублікована в 1938 році у Львові. На наш погляд, зміст нарисів (культу труду; апологія душі; за відродження людини; степ; психіка ресентименту; Європа й

ми та ін.) логічно та цілісно розкриває психологічно-філософські погляди авторки на проблему передумов становлення української психіки, констатації її недоліків і вплив останніх на місце України в світовій історії. Д. Віконська також дає рецепт лікування ресентименту. Тільки здорова нація здатна протистояти викликам часу та торувати шлях до щасливого майбутнього.

Маємо дослухатися до мудрих українців, що неодноразово наголошували на тому, що над своїми помилками, недоліками необхідно працювати (Г. Ващенко, Д. Віконська, О. Кульчицький, В. Янів та ін.).

Перемога, за Д. Віконською, є проявом сили свого духу. Підґрунтям психолого-філософських поглядів авторки слугували ідеї: В. Липинського – згуртувану українську націю (Липинський, 1926); Д. Донцова – українську самостійну соборну Україну (Донцов, 1966); сецесійної культури – звернення до природи; вісниківства – середовища журналу «Літературно-науковий вісник»; світової літератури, історії, живопису, музики, філософії, психології; протистояння ідеям М. Грушевського про незначну роль інтелігенції в становленні українського народу.

Багатогранність і насиченість творчого таланту Д. Віконської були настільки вражаючими, що смислове навантаження її праці «За силу і перемогу» має актуальне звучання й сьогодні. Час написання праці збігається з низкою світових подій ХХ століття: голодомор 1932–33 років в Україні, наслідки Великої депресії в США, політичні трансформації напередодні Другої світової війни та ін.

В есе «Культура праці» авторка закликає до безкінечної боротьби: «...ніколи не вдоволившись здобутим, ніколи не заснути на заслужених або незаслужених лаврах...» (Віконська, 2016 : 38). Переконані, що лаври української майбутньої перемоги будуть, але спочинок на них відіграє негативну роль. Маємо рухатися далі, виконувати домашнє завдання й наближатися до лона європейської родини, вступати до НАТО. Мусимо на хвилі піднесення знести, нарешті, залишки радянської епохи, починаючи з пам'ятників, перейменування вулиць, міст, змінити шкільну програму з історії, літератури та ін., створити вигідні умови для видавництва українських книжок, розвивати малий і середній бізнес, знімати на основі української історії мультфільми, фі-

льми, пропагувати українську мову... Жити і боротися, адже можна втратити те, що так важко здобуємо. Необхідно працювати, творити дійсність, розвивати себе і свою країну.

Д. Віконська поділяє людей на: низько розвинутих *споживачів* з рабською психікою і психікою *борця з особистою гідністю* та почуттям самопошани.

Споживач – це ідеал нашого пересічного громадянина, якому не хочеться важко працювати, а краще споживати й сидіти на вже готовому, не напружуватися, не ставити до себе високих вимог, споживати інформацію без її критичного аналізу. Легко здобуває цінність тільки в людини з рабською психікою споживача.

Людина з психікою борця – вимоглива до себе, амбітна, горда, не бажає легких шляхів, її сила зростає зі зростом труднощів з якими вона бореться, для неї важкі й небезпечні завдання є привабливими. Для неї важливо творити, здобувати, роздавати, ніколи не заспокоюватися в службі великій ідеї. Не похвала і нагороди, а захоплена праця, ентузіазм, творчість, віра у власну правду. Ось, що приваблює людину борця.

Таке враження, що Д. Віконська є нашою сучасницею і описує українське суспільство. На жаль, на наш погляд, споживачі переважають над борцями. І ця тенденція зберігається попри повномасштабну війну в Україні. Ми вбачаємо, що можливо, незначний відсоток споживачів через призму війни розпочав внутрішні зміни щодо себе та ставлення до України. Але ми в цьому питанні не надто оптимістичні.

В есе «Апологія душі» Д. Віконська аналізує матеріалізм (*бездушну механістичну людину*) і ідеалізм (*людину духовну*) з їх втіленням у реальне життя в ХХ столітті.

Яка ж це механістична людина? На думку авторки, яка має єдину мету забезпечити власні фізичні та матеріальні потреби. Саме таку бездушну, колективну людину створювала матеріалістична доктрина радянської системи. Систематичний вплив комуністичних ідей завдяки маніпулятивним діям агітаторів зробив брудну справу і значна частина пересічного населення та інтелігенції піддалися впливу радянської ідеології. «Притаманною рисою багатьох деструктивних сил є їх незвичайний хист підшиватись під різні зверхні форми,

щоб замасковано, непомітно підійти до своїх жертв. Саме так поводить матеріалізм» (Віконська, 2016 : 47).

Найкращі ідеї колективного розуму людства можна трансформувати під свої злочинні наміри. Так сталося і з матеріалізмом Демокріта та його послідовниками.

Було сформовано нові «матеріалістичні цінності» марксистсько-більшовицької ідеології, де ідеал духовного вдосконалення людини висміювався як суто щось нереальне й застаріле. Відбулося протиставлення ідеалу матеріального добробуту ідеалу духовного розвитку людини.

Що ж робити людині, щоб вистояти проти матеріалізму? На думку Д. Віконської, необхідно не сприймати життя механістично, автоматично, а піддавати його критичному аналізу, боротися. І для підтвердження своїх думок наводить приклад роздумів Сократа про односторонність матеріалістично-механістичного підходу до явищ життя: «Так само, якби він бажав подати причини нашої розмови, вичислив би звуки і повітря, і змісл слуху, і тисячу інших побічних подробиць, а не назвав би правдивої причини, а саме, що атенцям захотілося засудити мене, і я вважав за відповідне тут сидіти та терпеливо зносити кару, яку вони встановили» (Віконська, 2016 : 56).

Матеріалістичний підхід знайомить нас з частиною фізичної правди, але не охоплює її цілісності. Бо психічне значно більше, ніж фізичне, хімічне, технічне та ін. Свого часу Г. Фехнер вказував на те, що всесвіт як і вся природа є високо духовними. Реалії сучасного життя вказують на те, що відбувається знецінення духовного, де матеріальне переважає «якщо ти розумний – покажи свої гроші». Така психологія людини глобалізованого світу. І маємо пильнувати себе, щоб не скотитися у прірву безкінечної гонитви за матеріальним. Поверховість, механістичне сприйняття життя, матеріалізм – це три ступені заперечення того, що є суттю людини як духовної істоти.

В есе «За відродження людини» Д. Віконська звертає увагу на *корені механістичного підходу*, який формується в освітньому середовищі. Ми солідарні з авторкою, бо викладання в школі, коледжі, університеті та ін. є часто відірваним від життя. Окремо виклада-

ються різні дисципліни, які учень, студент не можуть скласти в цілісну картину. Накопичення різних знань не завжди гармонізує з виховним аспектом молоді. Наявний атестат чи диплом молодої людини часто не відповідає вимогам реального ринку праці. Такий дисонанс необхідно виправляти через реальну співпрацю між освітою і економікою країни (запит-пропозиція). Готуємо фахівців, а більшість випускників за спеціальністю не працює. На наш погляд, у сучасному світі вже є брак на думуючих, високорозвинених людей. Авторка свої психолого-філософські погляди переводить із загальних на конкретику, що стосується українського народу.

Українці ще не усвідомлюють важливість цілісності людини. Основну причину такого не розуміння Д. Віконська вбачає у невиробленому суспільстві, де відсутні деякі прошарки (урядовий, військовий, купецький, аристократичний та ін.). Зокрема більшість інтелігенції – це діти, що виховувалися у сільських родинах, а потім вивчилися і перестрибнули в інший прошарок суспільства.

Селянин-господар має свою психологію – це патріархальний тип аристократа-консерватора, який зберіг повагу свого стану та характерні прикмети. Інтелігент, який народився в місті, призвичаївся до урбаністичного життя і встиг сформувати в собі внутрішню гармонію, природньо сприймає міське життя. А яка ж психологія інтелігента, який народився в селі? Міське життя видається йому чимось важливішим, особливим, ціннішим, ніж є насправді. Все для сільської молодої людини є нове, незрозуміле, вороже, чуже. І в ході асиміляції трапляється так, що сільський хлопець відірвався від села, але ще тривалий час не може призвичаїтися до міста. Він ніби застрягає в проміжку самотності, який може тривати роками. Сільський хлопець виявляє себе в інтелектуальній сфері, однак матиме душевну дисгармонію, розбалансованість зовнішніх здобутків і внутрішнього спокою.

Для людини важлива внутрішня гармонія, що унеможливить страждання людини. Розвиваючи власні задатки, людина, долаючи перешкоди, розвиває себе і стає від того щасливою. Модерний світ дає нам більше шансів для виживання через зручні прилади, механізми, розвинуту медицину та ін. Людина перестає сильно напружуватися, щоб забезпечити свої потреби і коли

вона зіштовхується з багатьма труднощами, то може зламатися.

Не слід впадати в крайнощі і абсолютизувати духовне. Через тіло психіка виявляє себе в матеріальному світі: «Подібно як у справжній поезії порив духа є перше, суттєве, а матеріальні складники віршів (слова, букви) є щойно матеріалізацією духовного, фізичне обличчя землі включно до людської істоти є тільки матеріальним висловом духовних потенцій» (Віконська, 2016 : 86).

Д. Віконська закликає українців до розбудови духовного життя, яке поглинуло матеріальне. Має відбуватися гармонійне відродження людини, де поєднуються фізичні, моральні, чуттєві, інтелектуальні складові, які служать високим ідеям. Це буде відповідати природі людини й не заведе її на манівці.

В есе «*Степ*» авторка аналізує вплив природи на психіку українців й наводить досить цікаві аргументи. Степ порівнює з невагомною українською фантазією в яку не варто заглиблюватися, бо це небезпечно. Вона затягне і не відпустить. Яскравий приклад повість І. Гончарова «Обломов», де головний герой поміщик Ілля Обломов лежачи на ліжку фантазує, мріє, як розвине власний бізнес, які будуть прибутки і після важких роздумів відпочиває. Це приклад значної частини «корманичів» нації, які в безкінечних засіданнях вирішують як буде процвітати українська держава. На тих засіданнях і закінчується їхня бурхлива діяльність.

Широкий степ породив широкі думки, яким немає меж, безмежне гуляйполе. Ю. Липа вказував на «дикі поле» українських почуттів (Липа, 1953), а В. Липинський на нестачу почуття міри (Липинський, 1926).

В реальності найкращі ідеї зникають безслідно, бо не існує меж. «Нам треба заволодіти степом, – каже гетьман Мазепа у трилогії Лепкого до свого генерального писаря, Орлика. – Степом назверх і всередині, бо наша душа теж степ. Степ – ворог державі» (Віконська, 2016 : 111).

Безмежна свобода може бути обмежена дисципліною, яка є однією з підвалин державності. Чи не спостерігаємо ми сьогодні в повсякденній поведінці українців прояви степену? На жаль, повсякчасно: кожен вважає себе розумним і не бажає підкорятися навіть

аргументованій позиції; на дорозі правила дорожнього руху написані не для всіх; хто, що бажає робити, те й робить; безмежна свобода дозволяє покупцю псувати нерви касиру на касі, який відповів українською мовою, а не мовою орди...

Воля свідомо і стихійна (ірраціональна, яка, на думку Д. Донцова, є основою патріотизму) взаємно доповнюють один одного (Донцов, 1966). Свідомо воля має певні обмеження в залежності від мети діяльності людини. Д. Віконська закликає до свідомого добровільного обмеження у виборі засобів для розбудови майбутньої української психіки. Має бути чітке розмежування між тим, що корисне і що шкідливе для українців. Потрібно свідомо протистояти степовій сваволі.

Обмеження має стосуватися не тільки матеріальних здобутків конкретної людини, а й в управлінні державними інституціями. Стихійні прояви степової волі є могутніми і неконтрольованими, що у підсумку призводило до руїни в історії становлення української державності. Скільки ми витрачаємо енергії на непотрібні речі в повсякденному житті? Якщо кожен з нас проаналізує себе, то дасть на це запитання ствердну відповідь. Досить багато часу у людини йде на рутинні питання. Д. Віконська закликає до жорсткого тайм-менеджменту кожного українця. Авторка пропонує кожному українцю проаналізувати свої позитивні й негативні сторони й ґрунтуючись на християнських чеснотах дати відповідь собі щодо внеску у спільну справу для потреб народу. «В історичних моментах, таких, як теперішній, де рішається доля нації – всі мусимо стати до загальної мобілізації, мобілізації моральних і фізичних, духовних і матеріальних сил» (Віконська, 2016 : 117).

Слова звучать так, ніби Д. Віконська сьогодні поруч з нами боронить українську землю від російської орди. Чи змінилася риторика протягом століть у стосунках орди і вільного українства? Часи змінилися, народилися нові покоління, а бій за незалежну українську державність триває сотні років і є незмінним. Московська пошесть не заспокоїться навіть після поразки. Загойть рани і знову запустить пазури у незалежність України. На наш погляд, маємо тримати удар не тільки на полі бою, а й під час розбудови країни. Розуміємо, що для цього необхідно пізнати себе, працювати над со-

бою, своїм недоліками і як скульптор з шматка мarmуру вирізьблює прекрасну статую, так і українці мають поступово плекати українську державність. Чудес не буває, якщо ти сам не робиш все можливе й неможливе для спільної справи.

Для цього нам потрібно врахувати такі особливості української психіки як успадковані та набуті (умовні). До успадкованих належать: емоційність, чуттєвість, мрійливість, весела вдача, добродушність, безпосередність, легковірність, лінивість, сварливість, анархічність та ін.

Набуті – сформувалися в результаті тривалого поневолення, виховали в українців рабську психіку (детально проаналізуємо в есе «Психіка ресентименту»).

Які ж якості необхідно пропрацювати українцям й стати кращими? На думку Д. Віконської, це мають бути: не примітивна, а свідомо солідарність, почуття обов'язку, міри, особиста відповідальність, точність, витривалість, чемність, мовчазливість, працьовитість, самокритичність, гідність, стриманість, національна гордість, рішучість, непохитність, послідовність, відданість, вірність, не рабська, а панська психіка та ін. Як досягти успіху українцям? Важка щоденна робота над собою. Наприклад, коли нас конструктивно критикують, то не потрібно ображатися, а навпаки, потрібно бути вдячним. Слід менше мріяти, а більше діяти: втілити проект, провести реформу, написати книжку, намалювати малюнок та ін.

В есе «Психіка ресентименту» Д. Віконська піднімає питання *негативних характеристик психіки українського народу*: «Найгірший народів ворог була той, хто лестиво вихвалює нас, щоб ми не по правді про себе думали, і знов найвірніший друг народу той, хто не боїться правди і сміло розкриває його болячки» (Віконська, 2016 : 136).

Авторка виступає в ролі друга, який намагається допомогти хворому одужати. Вона дає не цілісну характеристику української психіки, а виокремлює ті негативні рабські риси, які набули українці протягом трагічної історії. «З погляду збірного наша психіка виказує багато характеристичних познач психіки рабів, багато познач загостреного ресентименту» (Віконська, 2016 : 141). Поняття ресентименту зустрічається у ро-

боті Ф. Ніцше «Генеалогія моралі», де автор аналізує психіку пануючих і пригноблених (Ніцше, 2002).

Е. Кречмер у ресентименті вбачає психологію скривджених, що виявляється у типовому ставленні бідного до багатого, хворого до здорового та ін. (Кречмер, 1998). «Серед зроблених останнім часом численних відкриттів у сфері походження моральних оцінок відкриття Ф. Ніцше ресентименту як їх джерела – найглибше...» (Шелер, 1999 : 11). Ресентимент розглядається М. Шелером як феномен, що повільно отруює душу як кожної окремої людини, так і суспільства вцілому.

В Українській малій енциклопедії Є. Онацького зазначається: «Ресентимент – затаєна образа з непереможним бажанням відомститися, постійне пригадування собі зазваної або уявної кривди... Це всі ті свідомі або підсвідомі сили нашої психіки, які затемнюють наш розум або духовий зір, викривлюють або придавлюють здорові сили психіки, ослаблюють волю або обмежують свободу її рішення в будь-якім напрямі. Сюди належить – комплекс меншовартості, комплекс кривди, почуття ненависті до ворогів і жадоба помсти...» (Онацький, 1963 : 1582). Значення терміну полягає у меншовартості, безініціативності, прихованій або відкритій заздрості до сильнішої особистості, матеріальних, духовних цінностей тощо.

В основі української психічної характеристики знаходиться індивідуалізм, що виявляється в самоволі, не підпорядкуванні (анархії), що сформувався під впливом природи (степ з його неозорими просторами) та є компенсацією за тривале поневолення іншими народами. Особистий егоїзм є наслідком тривалої неволі, оскільки український народ не маючи власної держави був позбавлений навичок до тривалого об'єднання, спільного захисту навколо державницької ідеології. В українців формується психологія недовіри, ворожого ставлення до влади, наприклад, під час голодомору 1932-33 років, Другої світової війни, коли мільйони українців гинули за супротив, непокору владі. Д. Віконська зазначає про те, що ставлення до влади в українців негативне й сприймається як гніт, насильство, ворожа субстанція (Віконська, 2016).

А натомість має бути безмежна воля від будь-яких авторитетів. Звільнення від царського поневолен-

ня, призвело до того, що український народ не шанував вже українську владу, а вдавався до анархічних тенденцій. Адже зрідка селянин зустрічав справедливого пана. Селянин мав справу з економом, управителем, який мав не кращі людські якості. Внаслідок такої комунікації на виживання більшість селян ставала дволикою: в очі – піддесливими, покірними, а поза очі – непокірними, злими, ворожими. Такі зовнішні обставини сформували в українського селянина психіку ресентименту.

Пересічний селянин мусить важко працювати, щоб заробити собі на життя. Нічого йому не дістається просто так. Відповідно і він не бажає задушно допомагати іншим. Його годує природа й всі блага життя він пов'язує з природою. Людям селянин не завдячує нічим. Лише турбота про себе та свою сім'ю. Звідси джерело української не солідарності, невміння гуртуватися, аполітичності до об'єднавчих ідей суспільства. Адже селяни становили критичну масу українського народу, на відміну від інтелігенції, яка прагнула до змін. Наприклад, світосприйняття природи для селянина суто матеріалістичне, а для інтелігенції, яка мешкала в містах – романтичне. Нематеріальні ідеї для психіки селянина є чужими та незрозумілими. Допомога іншого сприймається як щось негативне, бо мене хочуть використати, просто так нічого не робиться і не дається.

Підозрілість до прихильного ставлення зникла коли розуміли, що їм трапилася добра людина і це формувало у власних очах особисту важливість, де допомога сприймалася вже як належне. Д. Віконська наводить приклад поведінки селян, яких галицькі старшини вербували до війська для захисту батьківщини на початку ХХ століття: «...велика кількість завербованих, «вифасувавши» (це було зимою) кожух та чоботи, миттю покинула військо та вернулася спокійнісінько домів, з приємною свідомістю сповненого обов'язку супроти власної родини. Інші по кілька разів зголошувались до війська до різних частин» (Віконська, 2016 : 151).

Сповідуючи психологію ресентименту селянин бачив несправедливість, бо пан та інтелігент були вищими за статусом. Матеріальна скрута породжувала голодне існування, яке необхідно як-небудь, «пан з того не збідніє», задовольнити, а тривала бездержавність виховала в селянина звичку до привласнення публічного добра як свого. Наприклад, якщо ти не приніс нічого

з колгоспу, заводу, фабрики, то день пройшов намарно.

Д. Віконська відмічає, що традицій все менше дотримуються у порівнянні до передвоєнного часу: молоді мали в присутності старших стояти, шанувати чужу власність, дотримуватись певних правил до весілля, злодіїв жорстоко карали та ін.

Бездержавність стала передумовою *нездібності селянина думати наперед* і бачити перебіг подій у цілісності громадських та державних інтересів, що породжувало шкідливі та безвідповідальні рішення та вчинки. Селянин женився у власному середовищі (своє або сусіднє село), де сповідувалися обмежений світогляд, рідинний сенс, вірність, постійність, релігійність, нетолерантність, прив'язаність до землі та ін. Селянин-господар знає свою ціну і шанує себе на відміну від військового або інтелігента, що має над собою керівника, чекає на аванс та боїться, що його звільнять. Єдиний гармонійний тип українця, який має свій власний стиль – це український селянин-хлібороб: «Душевно недоступний, чуттєво скупий, безумовно мовчазний, де йде про його власні, глибші, приватні переживання, він стоїть сьогодні ціле небо вище від українця-інтелігента, під кожним оглядом ще невиробленого» (Віконська, 2016 : 159).

На наш погляд, несформована позитивна модель належної поведінки до влади сприймається й сьогодні негативно переважною більшістю українців. Особисте невдоволення виявляється у критиканстві, злобі, заздрості. Неспроможність до особистих досягнень спонукає українців до знеславлення інших і це сприймається як рівність, хоча вона умовна, спотворена, бо в основі міститься заздрість. Наслідком такої психології є дефіцит вольових якостей необхідних для досягнення мети. Тому необхідно принижувати здобутки кращих за себе й не підкорятися авторитетам. «Пересічний сучасний українець, в очах нашого загалу, мусить бути «бідний» та душевно пригноблений. Коли він дбайливо вбраний, бадьорий та самовпевнений – це, мовляв, «підозрілий тип» або «не-українець»» (Віконська, 2016 : 162).

Образ бідного і нещасного українця зберігся до сьогодні в українських сім'ях. Ти маєш бути слухняним, чемним, не суперечити батькам (авторитету), слухати вчителів, не виявляти своїх здібностей в професій-

ній діяльності, а бути як всі. Матеріальна нужда і постійне нарікання на важке положення є певною ознакою національної солідарності. Якщо людина намагається вийти за рамки психології бідності, то вона зазнає осуду, зустрічається із заздрістю, ненавистю. Як це так, що в тебе є, а в мене немає? Я ж розумніший(ша), кращий(ща). І тоді бажаємо людині, щоб вона була біднішою, більш безпорадною, ніж ми, а ми потім проявимо свою «велич». Такі риси притаманні більше інтелігенції, ніж селянину. Переважно український селянин не має культу нужди, він прагне до матеріальних статків. Д. Віконська згадує випадок як у 1920 році радянський агітатор приїхав до села в лахмітті. Селяни подивилися й зробили висновки про те, що якщо влада неспроможна стягтися для себе на одяг та чоботи, то чого ж вона варта.

Інша ситуація з інтелігенцією, яка підозріло ставиться до всіх хто має краще матеріальне положення. Зокрема коли йдеться про вибори на посаду, що дає гідне матеріальне забезпечення. Тоді застосовуються різноманітні засоби дискредитації противника. Нікого не цікавить скільки ти вклав сил у те, щоб досягти певного рівня статків, а цікавить питання: «А де ж людина взяла гроші? Звідки в неї будинок, авто...».

Таким чином, в психології українського народу, крізь століття зберігається меншовартісний підхід до життя з відповідними наслідками як для окремої особистості, так і української державності в цілому. Адже щаслива, заможна особистість не відповідає українському меншовартісному ідеалу.

У випадку особистих невдач, розбитих ілюзій, ми прагнемо до співчуття, при цьому знаходячи слабших за себе, ми виявляємо милосердя, на наш погляд, тим самим, особистість самостверджується за рахунок інших, компенсуючи власні недоліки.

На основі особистого егоїзму розвивається така психологічна характеристика як *заздрість*. Вона впливає на вороже ставлення до опонентів. Замість героїчної духовності у частини інтелігенції розвинулося банальне дрібне міщанство, що відображається в дріб'язкових конфліктах, які відволікають від ідеї українського державотворення. Зокрема панам через їх високий рівень матеріального забезпечення приписувалися негативні риси. Вищий світ є чимось недосяжним, а тому його треба дискредитувати. Наприклад, історичний

факт полягає в тому, що під час евакуації з «Титаніку» чоловіки з вищого світу надали місця у шлюпках жінкам і дітям, а серед простого люду у шлюпках врятувалися чоловіки. Хоча в художньому фільмі «Титанік» режисер навмисно перекрутив історичний факт заради касових зборів. Вони і ж так бідні! Їх треба пожаліти. Правду майже ніхто не любить. Вона гірка, неприємна, раниць і може знищити людину.

Самодостатня людина не буде заздрити, оскільки розуміє свою цінність. Для неї важлива перемога в боротьбі з собою, з противником.

Однією з характеристик рабської психології українського народу є *небажання працювати*, що породжує прагнення до легкої наживи, грошей. Є попит на легке життя. Якщо тебе не влаштовує твій матеріальний стан, бери і роби щось для того, щоб його поліпшити: здобувай нові знання, експериментуй, рухайся.

Д. Віконська вказує на ще такі вади української психіки як легковажне сприймання часу; прагнення не до критики, а критиканства; задоволення власних інтересів, а не загальних; звинувачення інших в прорахунках; переоцінка здобутків тощо.

Критиканство часто безпідставно породжує право критикувати всіх. Українцям не притаманна культура конструктивної критики в політичному житті. Натомість політики досить часто вдаються до популістських спекуляцій й відрізнити дійсно кваліфіковану й порядну особистість досить складно під тиском зумисних маніпуляцій й критиканства. Авторка зазначає: «Цей постійний стан «безриб'я», де кожний рак без особливого труду стає рибою, і кожна риба, небезпечно часто, – самозваним диктатором, жалюгідно підтримує між нами одну з рис психіки рабів, себто неоправдану зарозумілість на власну компетенцію там, де цієї компетенції насправді нема» (Віконська, 2016 : 186).

Такий стан критиканства ми спостерігаємо й в сучасному політикумі. На думку Д. Віконської, особлива ввічливість українців викликає певну насторогу. Досить часто це є ознакою користоловства (заради власних інтересів тощо).

Ще однією негативною ознакою ресентименту є *поведінка особистості, яка займає високу посаду*: відмовляється допомагати іншим, інтригує, критикує, а якщо допомагає, то непристойно довго змушує чекати

рішення. Така поведінка є компенсацією за труднощі, перепони, які зазнала особистість, чекаючи на посаду. Рабська психологія інтелігенції виявляється і в покірному ставленні до чужої поведінки, думки, але не до свого оточення, де є можливість компенсації, тобто самоствердження. Така поведінка є неприпустимою, бо є грубою, некультурною, без моральних чеснот.

Окремо Д. Віконська наголошує на *емоційності українців*: «Додаймо з правил неопановану, вибухову емоційність; відому чуттєву розпливність і, не раз позбавлену всякої особистої та національної гордості, своєрідну українську плаксивість; відрухову відразу до всякої «форми», почавши від недбалої фізичної постави до різних форм вищої дисципліни...» (Віконська, 2016 : 192).

Крім негативних аспектів поведінки українців є й позитивні. Поруч з громадянами з рабською психологією є відсоток свідомих особистостей з національною гідністю. Вони не живуть заздрістю, дрібними конфліктами, амбіціями, зітханнями, а намагаються конструктивно працювати, змінюючи себе та оточення.

Відповідно у рабській психології меншовартості сформувалася така характеристика як недостатня витривалість, оскільки ми занадто емоційні, непослідовні, що негативно впливає на консолідуєчі процеси в суспільстві.

Тривала історична бездержавність виплекала таку характеристику в рабській психології українця як *рівноправність*. Ми не визнаємо індивідуальних здібностей, а прагнемо до рівності в суспільстві: «Чому він став керівником, а не я?», «Чим він кращий? Та хто він такий, щоб мені наказувати?» – ці та інші стереотипи виникають в когнітивній сфері пересічного українця. Бо українець з рабською психологією має право на умовну рівність, яка не притаманна природнім процесам. На наш погляд, не можна прирівнювати талановитих до бездарних. Ми бачимо реальність крізь призму рожевих окулярів, які показують уявний, а не реальний світ. Таким чином, особистість має долати в собі наслідки національного сентименталізму (не кожен гідний бути українцем), ілюзорної рівноправності (держава, як складна організація потребує субординації всього українського суспільства) тощо.

Нам імпонує думка Д. Віконської, яка зазначає:

«Зрозуміння нашої історії – це ключ до нас самих, до нашої національної індивідуальності. Але, щоб цей ключ справді відчинив ворота до кращої майбутності нації, мусимо приступити до історії свого народу з безжалісною самокритикою, як при іспиті совісті, що має нам відкрити правду про нас самих. Перейдімо, один по одному гріхи наші, щоб їх як слід усвідомити собі та вповісти їм безоглядну боротьбу. Бо ворог не тільки поза нами, а й в нас» (Віконська, 2016 : 219).

Отож маємо працювати над подоланням української рабської психології, меншовартісної, щоб разом консолідовано рухатися до справді незалежної, суверенної, демократичної України. Від кожного з нас залежить, що буде з державою завтра, оскільки лише невтомна праця на втілення спільної ідеї про європейську квітучу країну буде запорукою нашого успіху.

Ми переконані, що виграємо битву у московської орди на полі бою, а далі, на жаль, спостерігатимемо прояви ресентименту: буде багато питань до влади щодо її вчинків під час війни, «кожен» битиме себе в груди й розповідатиме скільки всього зробив, інформаційний простір буде спрямований на вибори, а не на гострі актуальні проблеми, які маємо вирішувати за законом, щоб стати частиною європейської родини...

Висновок.

Розглянуто науковий доробок Д. Віконської щодо проявів ресентименту в психології українського народу. Авторка спрямовує увагу на ті негативні психологічні особливості, що потребують додаткових зусиль зі сторони кожної особистості. Адже від кожного з нас залежить, яким чином човен української незалежності буде курсувати в океані надій і до якого берега пристане: майбутнього чи невинуватих ілюзій.

До розуміння психіки українського народу необхідно підходити виважено, комплексно, що дозволить уникнути суб'єктивності й заангажованості. Індивідуалізм може розглядатися як позитивна характеристика особистості, а надмірний індивідуалізм як негативна, оскільки буде призводити до поведінки, яка відкидатиме будь-який авторитет, традиції, загальні цінності спільноти тощо.

Ми здобуваємо перемогу на полі бою, але втримати перемогу в мирному житті буде досить складно

через наявність: індивідуалізму, заздрості, небажання працювати, критиканство та ін. Маємо шанс стати нацією. Мусимо важко працювати над подоланням української меншовартісної психології.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у вивченні психологічних поглядів представників української діаспори та використання їхніх ідей у сучасному освітньому просторі. Зокрема виокремлюємо питання, що стосується патріотичного виховання сучасної молоді.

References :

- Daniluk, I. V. (2010). Etnichna psykholohiia yak haluz naukovoho znan- nia: istoryko-teoretychnyi vymir [Ethnic psychology as a branch of scientific knowledge: historical and theoretical dimension]. Kiev, Ukraine : SAMMIT-KNYHA [in Ukraine].
- Dontsov, D. (1966). Natsionalizm [Nationalism]. London, Toronto, Canada: Ukrainska vydavnycha spilka [in Ukraine].
- Franko I. (1985). Zhyttia Ivana Fedorovycha ta yoho chasy [Zibrannia tvoriv]. T. 46. Kiev [in Ukraine].
- Furman, A. V. (2002). Psykhokultura ukraïnskoi mentalnosti [Psychoculture of Ukrainian mentality]: Ternopil, Ukraine : Ekon. dumka [in Ukraine].
- Krechmer, Ernst (1998). Medytsynskaia psykholohiia : ucheb. posobyie : [dlia studentov vuzov]: otv. red. V. A. Lukov. SPb. : Soiuz [in Russian].
- Kryshchalovych U. (2007). Dovkola odniiei knyzhky. [Lysty Darii Vikonskoi (Ivanny Fedorovych-Malytskoi) do Yosafata Skrutenia (1931–1932)], [w:] Zapysky Lvivskoi naukovoï biblioteky im. V. Stefanyka, Vypusk 15, Lviv [in Ukraine].
- Lipa, Y. (1953). Pryznachennia Ukrainy [Appointment of Ukraine]. Niu-York, USA: Hoverlia [in Ukraine].
- Lipinsky, V. (1926). Lysty do brativ–khlitorobiv pro ideiu i orhanizatsiiu ukraïnskoho monarkhizmu. Pysani 1919-1926 [Letters to brothers-farmers on the idea and organization of the Ukrainian monarchy. Scriptures of 1919-1926]. Viden, Austria [in Ukraine].
- Lysty Malytskych Liny i Mykoly do Yosafata Skrutenia, Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv u Lvovi, Fond 376 (Fond Ivana Yosafata Skrutenia), Opys 1, Sprava 101. [in Ukraine].
- Malaniuk Ye. (1966). Dariia Vikonska [Knyha sposterezhen]. Toronto: Homin Ukrainy, T. II. [in Ukraine].
- Moskalets, V. (1992). Indyvidualizm chy sobornist: «Ukrainska ideia» z ohliadu na psykholohichni rysy nashoho narodu [Individualism or catholicity: «Ukrainian idea» in view of the psychological features of our people]. Dzvin, 5-6, 141. [in Ukraine].
- Nitshe F. (2002). Po toi bik dobra i zla. [Henealohiia morali]. Per. z nim. A. Onyshko. Lviv: Litopys [in Ukraine].
- Onatskyi Ye. (1963). Ukrainska mala entsyklopediia : [u 8 t., 16 kn.] Buenos-Aires : Nakladom Administratury UAPT's v Argentyni, 1957–1967. Kn. 12 : Litery Po-Ryz [in Ukraine].
- Onatskyi Ye. (1967). Ukrainska mala entsyklopediia : [u 8 t., 16 kn.] Buenos-Aires : Nakladom Administratury UAPT's v Argentyni, 1957–1967. Kn. 16 : Litery Ush-Ya [in Ukraine].
- Sheler M. (1999). Resentyment v strukture moralei. Per. s nem. A.N. Malynkyna. SPb. : Nauka [in Russian].
- Slavchuk Yu., Derhak D. (1983). Shliakhtyntsi. Shliakhmy zolotoho Podillia. Ternopilshchyna i Skalatshchyna. [Rehionalnyi istorychno-memuarnyi zbirnyk]. red. M. Mykolaievych. Filadelfiia, Niu-York, Paryzh, Sidnei, Toronto : NTSh. T. 3. [in Ukraine].
- Vikonska D. (2016). Za sylu y peremohu: [Narysy. Ch. I. Za derzhavnu bronzu uporiad. i lit. redaktsiia Nadii Polishchuk]. Lviv: LA «Piramida» [in Ukraine].

Andrii Masliuk

Doctor of Psychology, Associate Professor, Deputy head of the department of scientific and methodological support of psychological training of judges of the National School of Judges of Ukraine, Kyiv (Ukraine)

Iryna Yevchenko

PhD (Psychological Sciences), Associate Professor of the Department of Psychology State Trade and Economic University, Kyiv, (Ukraine)

PSYCHOLOGY OF RESENTMENT OF UKRAINIANS

ABSTRACT

The development of Ukraine requires a new psychology of the winner. The path of inner work on the people's own psychological problems is difficult and painful, but it is the only way of renewal. The emphasis is on the negative psychological characteristics of the Ukrainian people: individualism; not submission; envy; not solidarity; apathy; the advantage of one's own interests over the common ones; emotionality; criticism, consumer psychology, etc.

D. Vikonskaya's analysis reveals the deep foundations of the essence of the psyche of the Ukrainian people. Individualism, anarchist tendencies were formed under the influence of the boundless expanses of the steppe and are compensation for the long enslavement of other peoples. Power is perceived by Ukrainians with distrust, as something hostile and threatening, since the peasant has always experienced harassment from the pan. The materialism of peasant life, dependence on nature and one's own labor gave rise to apoliticality, the desire to live one's own life and indifference to common actions.

Personal egoism is the result of long-term captiv-

ity, since the Ukrainian people, without their own state, were deprived of the skills for long-term unification, joint protection around the state ideology. For Ukrainians, the organization served as a voluntary association, which everyone could leave at their own discretion. A person is independent and independent in choosing his behavior and establishing relations with a particular community.

The strong in spirit will overcome the path and reach the finish line - a European state where the law is above all. The weak will fall in a cruel world. We prove by deeds on the battlefield that we belong to the mighty of this world. Too high a price has been paid for the right to be called a Ukrainian. We must work hard to overcome the Ukrainian defective psychology.

Only constructive criticism will be the key to overcoming the resentment in the psychology of Ukrainians, which hinders the consolidation and implementation of the idea of Ukraine's revival and its entry into the European family.

Key words: individualism, personality, psyche, psychology of the Ukrainian people, inferiority complex, resentment.

Маслюк Андрій Миколайович

Доктор психологічних наук, доцент, заступник начальника відділу науково-методичного супроводу психологічної підготовки суддів Національної школи суддів України, м. Київ (Україна)

Євченко Ірина Миколаївна

Кандидат з психологічних наук, доцент кафедри психології Державного торгово-економічного університету, м. Київ (Україна)

ПСИХОЛОГІЯ РЕСЕНТИМЕНТУ УКРАЇНЦІВ

АНОТАЦІЯ

Розвиток України потребує нової психології переможця. Шлях внутрішньої роботи над власними психологічними проблемами народу є важким та болючим, але це єдиний варіант оновлення. Наголос зроблено саме на негативних психологічних характеристиках українського народу: індивідуалізм; не підпорядкування; заздрість; не солідарність; аполітичність; перевага власних інтересів над загальними; емоційність; критиканство, споживча психологія тощо.

Аналіз Д. Віконської розкриває глибинні засади сутності психіки українського народу. Індивідуа-

лізм, анархічні тенденції сформувалися під впливом неосяжних просторів степу і є компенсацією за тривале поневолення іншими народами. Влада сприймається українцями з недовірою, як щось вороже та загрозливе, оскільки селянин завжди відчував утиски від пана. Матеріалізм селянського життя, залежність від природи та власної праці породили аполітичність, прагнення жити своїм життям та байдужість до спільних дій.

Особистий егоїзм є наслідком тривалої неволі, оскільки український народ без власної держави позбавлений навичок до тривалого об'єднання, спільного захисту навколо державної ідеології. Для українців організація служила добровільним об'єднанням, яке кожен міг залишити на власний розсуд. Особистість є незалежною і самостійною при виборі своєї поведінки та встановлення відносин з тим чи іншим співтовариством.

Сильні духом подолають шлях і дійдуть до фінішу – європейської держави, де закон понад усе. Слабкі впадуть у жорстокому світі. Ми доводимо справами на полі бою, що ставимося до сильних цього світу. За право називатися українцем сплачено надто високу ціну. Ми маємо важко працювати над подоланням української неповноцінної психології.

Тільки конструктивна критика буде запорукою подолання в психології українців ресентименту, що заважає консолідації та реалізації ідеї відродження України та входження її до європейської родини.

Ключові слова: індивідуалізм, особистість, психіка, психологія українського народу, комплекс неповноцінності, ресентимент.

How to cite (як цитувати):

Masliuk, A., Yevchenko, I. (2022). PSYCHOLOGY OF RESENTMENT OF UKRAINIANS. *PSYCHOLOGICAL JOURNAL*, 8 (4), 38-50. <https://doi.org/10.31108/1.2022.8.4.3>

Дата отримання статті: 15.01.2022

Дата рекомендації до друку: 18.04.2022

Дата оприлюднення: 30.04.2022